

Людмила РОЖКОВА

к. іст. н., доц.

доцентка кафедри державно – правових дисциплін та українознавства

Сумського національного аграрного університету

Суми, Україна

Дар'я БАЄВА

студентка біолого-технологічного факультету

Сумського національного аграрного університету

Ірландія (тимчасовий захист)

ЗІ СХОДУ НА ЗАХІД – ПОДАЛІ ВІД ВІЙНИ:

СПОГАДИ УКРАЇНОК ПРО «НЕЗАКІНЧЕНЕ МИНУЛЕ»

Сумська область, яка має найпротяжніший (понад 560 км), кордон з державою-агресором, першою зазнала наступу російської армії, значна частина території області була частково оточена або окупована. З початком активних бойових дій з території Сумщини виїхало, за даними обласної військово-цивільної адміністрації, приблизно 300 тисяч осіб, з яких до 80 тисяч складали внутрішні мігранти, решта – попрямували за кордон [1]. Організована масова евакуація розпочалася у березні 2022 р., після узгодження так званих «гуманітарних коридорів». Абсолютну більшість евакуйованих складали жінки різного віку та діти.

Для підготовки даної публікації ми використали свідчення мешканок Сум, Сумської області та інших областей, які рятуючи себе та дітей від жахів війни, здолали важку евакуаційну епопею і знайшли прихисток у країнах Західної Європи – Польщі, Ірландії, Італії. Їх розповіді сповнені емоцій – розпач від перших днів війни, страх за власне життя та дітей, боязнь опинитися у чужій країні, але у більшості спогадів ключовою темою є взаємодопомога, людська доброта та щира вдячність. Як унікальні особисті документи, які відображають людський вимір війни, вони мають великий гуманістичний та антивоєнний потенціал.

Розповідає студентка першого курсу Сумського національного аграрного університету Дар'я Баєва: «На початку російського вторгнення в Україну, а саме, у березні 2022 р., я виїхала евакуаційним потягом із Запоріжжя до Львова, сестра з дітьми (донька 5 років та син 2 роки) прибули з Києва, а звідти ми разом вирушили за кордон. Було багато варіантів, але враховуючи те, що в Дубліні навчається наша сестра, ми вирішили їхати туди. Прибувши в дублінський аеропорт, пішли в центр для українських біженців, де можна отримати усе необхідне. Сестра допомогла з оформленням документів і вже наступного дня нам дали житло на іншому кінці Ірландії, в селі Карна. В дорозі загалом ми були понад 5 днів. Автобус до Польщі, літак до Ірландії, 2 дні в пункті для біженців, 1 день в автобусі. Нас поселили в готель разом з ще 50 українцями, проживання та харчування безоплатні. Персонал готелю зустрів дуже привітно, місцеві мешканці, дізнавшись про прибуття українських біженців, одразу взялися допомагати усім необхідним: одягом, побутовими речами, іграшками для дітей. Нам допомогли оформити медичну страховку та соціальні виплати. Вони складають 40 євро на дитину до 18 років, 120 – на особу до 25 років і 210 євро для особи старшої 25 років. Окрім цього, існує багато субсидій для українців, зокрема, за відвідування дитячого садка. Сестра доплачує лише 8 євро на тиждень за молодшого сина. Школярам надається можливість безкоштовного навчання в ірландських школах, видають книжки та шкільну форму. Українським студентам - можливість вступити до вищих ірландських навчальних закладів також безкоштовно. Деяким студентам навіть виплачується стипендія від університету у розмірі 1150 євро на місяць». Зазначимо, що у рамках проекту «Книжки без кордонів», який реалізується державними інституціями та першими особами України, для українських дітей-біженців вже надруковано понад 80 тисяч примірників дитячих книжок [2]. Загалом отримати книжки рідною мовою українські діти тепер можуть в 11 країнах Європи: Польщі, Норвегії, Швеції, Естонії, Латвії, Литві, Словаччині, Чехії, Німеччині, Ірландії, Болгарії.

Згодом українським мігрантам в Ірландії запропонували працевлаштування, але за наявності офіційної роботи, біженця позбавляють будь яких виплат та субсидій. Адаптація українців, значною мірою, залежить від володіння мовою, адже місцеві розмовляють, переважно, англійською, а дехто – ірландською. Для українців у готелі організували безкоштовні курси англійської мови. «Ще раз зазначу: місцеві мешканці ставляться до українців дуже приязно та намагаються допомогти, коли є можливість. Загалом ірландці з новин у мас-медіа знають, що відбувається в нашій країні. Разом з тим, задають мігрантам багато питань про війну. Перебуваючи рік та 2 місяці в Ірландії, хочу висловити глибоку вдячність людям, які нас підтримують та допомагають. А щодо моїх власних відчуттів, то немає кращого місця на землі, ніж рідний дім та Батьківщина!»

До оповіді Дар'ї додамо, що в Ірландії закінчують будівництво 700 модульних будинків для українців. За оцінками, будівництво коштуватиме від 165000 євро за 2-х кімнатну квартиру. В цих модульних блоках українці проживатимуть протягом 3-х років, потім місцева влада використовуватиме їх як соціальне житло або будуть передані Україні у рамках зусиль з відновлення [3].

Евакуація із Сум розпочалася 8 березня 2022 р., після нанесення потужного авіаудару по будинках одного з мікрорайонів, внаслідок чого одночасно загинуло 22 людини.

Сумчанка Катерина Павленко з 15 річною донькою Юлією та знайомими виїхала із Сум 12 березня. За спогадами жінки, це була наймасовіша евакуація «гуманітарним коридором» - колона з 68 автобусів у супроводженні автомобіля «Червоного Хреста» рушила у напрямку Полтавщини. На шляху слідування їх неодноразово зупиняли російські військові, а за свідченнями мешканців Сумщини, траплялися випадки, коли під час руху автобусів з біженцями стріляли по колесах. З Лубен вирушили електропотягом до Львова, перетнули кордон з Польщею. Втома від тривалої виснажливої поїздки посилювалася страхом перед невідомістю у чужій країні. Душевні сили закінчувалися, навертали сльози... Раптом якась полька обійняла мене: «Nie płacz, wszystko będzie dobrze!» («Не

плач, все буде добре!») Розповідаючи про цей спонтанний прояв людської доброти, пані Катерина і зараз не стримує сліз. У пункті прийому мігрантів українцям пропонували різноманітну їжу, короткочасний відпочинок, а згодом спрямовували до місць поселення. 96 біженок, зокрема, і сумчанки, опинилися у невеликому містечку Горлицького повіту Малопольського воєводства і були розміщені у гостелі місцевого підприємця Збігнева Мартушевського. Чудові умови проживання та гостинне ставлення власників гостелю, місцевих мешканців, розвіяли нещодавні страхи біженців. Аби відволікти жінок від важких думок про війну та залишених в Україні членів родини, пан Збігнев запропонував їм роботу: ліпити вареники (поляки називають їх «пироги»), які реалізовували у місцевих крамницях, а виручені кошти витрачали на потреби біженців. Для школярів організовано навчання та різноманітні заняття, вистави, ігри. Сумчанки були глибоко зворушені, коли польська лікарка-стоматологиня відмовилася від оплати за надані Юлії послуги, пояснивши:» *nie wiemy, co siedzi w głowie putina*» («не знаємо, що у голові у путіна»). Найяскравішим враженням від 3-х місячного перебування у Польщі для пані Катерини стало святкування Великодня 24 квітня. Уперше їй довелося спекти близько 100 пасок - для всіх українських біженців. Збігнев і Барбара Мартушевські організували відвідування українцями великодньої служби у православному храмі з освяченням обрядової їжі. Додамо, що за повідомленнями мас-медіа, українські мігранти активно долучалися до проведення культурних заходів, фестивалів з національною специфікою. Так, в Антверпені українки, які тривалий час проживають у Бельгії та біженці виготовили та реалізували страви української кухні: вареники, борщ, тощо; проводили майстер класи з приготування страв, в'язання хусток та очіпків. За два дні фестиваль відвідали півтисячі осіб, було зібрано кілька тисяч євро, переданих на потреби українського війська [4].

Ще одна історія про вимушену подорож разом із дітьми і домашніми улюбленцями за кордон належить мешканці Путивля, майстрині макіяжу та перукарці Катерині Черемшинській. «Через війну, у липні, ми з дітками виїхали з України. Шлях був непростим, але тільки зараз розумію, що все треба було

пережити і побачити на власні очі. Одразу скажу, що наші волонтери-українці найкрутіші, найшвидші та взагалі це воїни світла! Дякую їм за все! Ми приїхали до Львова та за одну годину (може, навіть менше виїхали далі, вже з усіма документами, бутербродами та смаколиками для діток. За одну годину! У Львові ...це нереально. Але так і було)» [5].

«Безкоштовно нас привезли вночі до табору біженців у Варшаві. Табір – це такі експо-холи для виставок – довгі великі бараки. В довжину стоять розкладні ліжка, між ними прохід. Тут і бабусі, дідусі, молоді, діти, люди з інвалідністю, і тварини. Організовано все добре, окремо виділене місце для їжі тваринкам. Їдальня, годують по годинах. Вологе прибирання волонтерами, видають усе що потрібно для гігієни. Працюють наші дівчата та хлопці з України. Але люди... там Маріуполь, Харків, Буча, Київ, і багато міст України – ті, у кого не залишилося нічого... Те ліжко, собака або кіт та речі, які дали волонтери. Деякі українці живуть і працюють у таборі, інші – працюють у місті, з дітьми сидять ті, хто не працює. Діти навчаються, не виходячи з бараку.

Жінки знайомляться з місцевими чоловіками та сподіваються на родину вже тут. Хтось залишився, хтось поїхав до іншої країни, є і такі хто поїздили по країнах і повернулися до Варшави, а хто – і до України. Були такі, що приїхали тільки-но з-під самого вогню. З ними працювали психологи, волонтери і самі мешканці цього табору» [5].

Подальший маршрут путивлянки пролягав через Німеччину, Швейцарію до м. Ріміні (Італія), де проживає подруга. Пані Катерині як біженці з України пощастило отримати безкоштовні квитки на потяг, подорож тривала чотири дні, а труднощі адаптації – значно довше. Не одразу вдалося знайти помешкання родині з дітьми та тваринами, від незвичайного клімату у дітей піднялася температура, до того ж сторінку біженки у соцмережах зламали, наставили там фото з російською пропагандою і розіслали по всіх групах...Почалися, погрози звинувачення. Біля квестури (поліція) порадили звернутися до «Карітасу». Тут познайомилась з Rosa Catania та Marco Gabellini, поселилися у помешканні італійської родини. Жінка вдячна італійцям за допомогу і моральну підтримку.

Як і її тезка з Сум, Катерина Черемшинська, намагалася бути корисною, взяла із собою інструменти для роботи, брала участь у волонтерських акціях з метою збирання коштів на амуніцію для українських військових. Жінка наголошує на складних моментах повсякдення мігрантів: «чи ви знаєте, як за кордоном «нормально жити»? Це ми вдома знаємо, що завтра буде хліб, робота, документи, дах над головою... Тут все по-іншому: сьогодні у тебе все є, а завтра – нічого. Не раз і не двічі доводилося мені доказувати, що українці – такі ж люди, порядні, виховані, працелюбні та освічені. Але, як пояснили італійці, тут багато «наших» показали, нащо здатні... І я зараз не уявляю, через що пройшли наші переселенки, поки зуміли всіх переконати – себе поважати. Нам, біженцям знаходять тимчасове житло, допомагають, за що я дуже вдячна. А інші приїхали давно, і їм ніхто не допомагав» [5].

На завершення зазначимо, що вимушені мігранти не лише знаходять прихисток, але стають своєрідними народними дипломатами, беруть участь у волонтерській діяльності. За рік після початку повномасштабної російської агресії змінилися умови перебування українських біженців за кордоном [6], перспективи їх повернення залишаються невизначеними. Подальшого поглибленого вивчення потребує вплив українських вимушених мігрантів на соціальні процеси, ринок праці, загальну атмосферу повсякдення європейських країн їх роль у формуванні іміджу України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наразі на Сумщині нараховується 80 тис. ВПО//<https://sm.gov.ua/uk/arkhiv1/30554-narazi-na-sumshchyni-narakhovuyetsya-mayzhe-80-tysyach-vpo.html>
2. МКІП: отримати книжки українською мовою українські діти тепер можуть в 11 країнах Європи//<https://sm.gov.ua/uk/arkhiv1/29012-mkip-otrymaty-knyzhky-ukrayinskoyu-movoyu-ukrayinski-dity-teper-mozhut-v-11-krayinakh-yevropy.html>
3. Житло на три роки. В Ірландії добудували перші модульні будинки для українців// <https://www.rbc.ua/rus/travel/zhitlo-tri-roki-irlandiyi-dobuduvali-pershi-1683125382.html>
- 4.Фестиваль української кухні в Бельгії. Об'єднання українок Бельгії//<https://www.facebook.com/groups/oub.belgium/>
5. У пошуках спокою – подалі від війни//Путівльські відомості. №41-42, 45, 50

6. Ще один рік за кордоном: як змінились умови для українських біженців в Європі// <https://naglyad.org/uk/2023/02/20/shhe-odin-rik-za-kordonom-yak-zminilis-umovi-dlya-ukrayinskih-bizhentsiv-v-yevropi/>